

Так, на основі первинної концепції культури, відповідна культурна політика була покликана сприяти покращенню життєвого рівня народів (так звана “боротьба з бідністю”). Так, зарубіжний дослідник І.Валерстайн відзначає, що в ході дискусій 1945 – 1970 рр. поняття культурної самобутності в стратегіях розвитку обговорювалось передусім як “перешкода”, оскільки традиційні форми культури протиставлялись “сучасному” розвитку, а стратегія культурної політики ж спрямовувалась на їх “модернізацію” [1, 157]. Така необдуманна “модернізація”, всупереч культурної самобутності цих народів, проте, не призвела до економічного зростання у відповідних “периферійних зонах”, що сприяло усвідомленню культури та культурної самобутності як основи, без якої неможливо протистояти виродженню, занепаду та деградації, що виводить основним суб’єктом культуротворчого процесу народ у його не відчуженому праві, збереження та розвитку власної національно самобутньої культури.

Якщо на Венеціанській конференції цей процес обмежується лише доступом до культурних заходів, планування яких знаходиться у прямій компетенції держави, то через два роки, на конференції у Хельсінкі, ця концепція доповнюється ідеєю культурного плюралізму – пошук нових можливостей вираження, які б відображали суспільний плюралізм та створення умов безпосередньої та активної участі якнайбільшою кількістю людей у культурному житті суспільства. За словами генерального директора ЮНЕСКО Рене Майо, процес демократизації культури полягає не лише у забезпеченні вільної участі громадян у культурному житті, а й є засобом залучення особистості до життя нації. Це сприяло формуванню іншої стратегії культурної політики міжнародних організацій, яка спрямована на збереження культурної самобутності та культурної багатоманітності народів як альтернативи деструктивним тенденціям глобалізації.

Основна парадигма міжнародної культурної політики змінювалась залежно від самої концепції культури. Уже на Гельсінській конференції в 1972 році в основу європейської культурної політики закладається концепт культури, як діяльній установи *творення* культури (культура як джерело творчої взаємодії суб’єктів культури в актуальному часі). Відповідно і пріоритетом культурної політики стає актуалізація суб’єктного сектора культури, а поряд із цим – і усвідомлення значимості етнонаціональної культурної самобутності в контексті її індивідуальних проявів та визнання загальнолюдської культурної багатоманітності як джерела множинності культуротворчих інтенцій кожної людини. Феномен “культура” у сфері політики починає усвідомлюватись як засіб людини “знайти своє справжнє лице, свою здатність до творчості й вираження” [5, 58]. Культура дає людині можливість підтримувати контакт із своїми традиціями, отримуючи доступ до знань культурного надбання та культурної творчості усього людства і, таким чином, приумножує

джерела, що живлять її творчість. В основі культурної політики людиновимірність культури визначає гуманістичний вектор політики й у сфері культури, і політики загалом (лібералізм в основі політичних цінностей).

Певним чином це і сприяло усвідомленню значимості не лише індивідуальних, але й національних культурних самобутностей, що також знайшло своє втілення серед пріоритетів європейської культурної політики. Поряд із забезпеченням індивідуальних культурних прав, одним з основних пріоритетів культурної політики РЄ стає збереження та розвиток європейської культурної самобутності (культурна самобутність країн Європи та загальноєвропейська культурна ідентичність). Подальшій розробці цієї концепції сприяли доповіді ЮНЕСКО (“Наша творча різноманітність”, 1996 рік), і Ради Європи (“Прагнення до цілісності”, 1997 рік). Ця концепція відкрила шлях до нового розуміння культури та її ролі в житті суспільства.

На основі результатів дослідження цілого ряду країн, в тому числі Франції та Великобританії, ці організації дійшли до висновку, що поживлення культурної діяльності здатне сприяти соціально-економічному розвитку, а будь-які інвестиції у культуру неодмінно мають соціально-економічний позитивний результат та йдуть на благо суспільства в цілому. Як відзначають дослідники Франсуа Матарассо і Чарльз Лендрі, названі документи відкрили цілу епоху і зробили свій внесок у появу концепції культури як засобу суспільного розвитку: “Культура не може більше спиратись на ідею своєї безумовної цінності для суспільства та самодостатності: вона повинна довести своє суспільне значення і залучити нових прихильників, які б підтримали її претензії на долю в суспільних фондах споживання та державного фінансування” [3, 58] – ця концепція культури лягла в основу державної політики, в основі якої лягла ідея *взаємодії* держави та культури (численних суб’єктів культурного життя суспільства).

Ще у своїй промові на 3-й Конференції європейських міністрів, відповідальних за питання культури (1981 році) генеральний директор ЮНЕСКО Амаду – Махтар М’Боу відзначив, що нова концепція розвитку повинна ґрунтуватись на взаємному доповненні двох основних понять – культурної самобутності та інтегрованого розвитку: “надаючи економіці цілеспрямованості та взаємного зв’язку, який вона може отримати лише в культурі, і, надаючи культурі її життєвої функції соціально – економічного регулювання, розвиток може набути свого значення, значення інтегрованого розвитку людини” [7, 2]. Метою процесу гуманізації у рамках культурної політики повинне бути забезпечення гарантії гідності кожної людини та її відповідальності перед суспільством. Розвиток культури повинен включати і державну й приватну ініціативу, в якій повинні приймати участь різні сектори й окремі особи.

В основі стратегії розвитку європейської культури вагомим значення набуває налагодження конструктивної взаємодії ринку, нових

технологій та культури, яка б не поглинала, а створювала нові можливості реалізації творчої інтенції культури. Так, зокрема, досвід Ради Європи з питань культурної політики містить значний потенціал оптимізації культурного розвитку шляхом “економізації” культури та “окультурення економіки”: сучасна економіка вимірюється культурою, сучасна культура стає рушієм економіки. Серед таких програм, наприклад, є проект Ради Європи “Створення культурного капіталу”.

Проект трьох “К” – “креатив – культура – капітал” (creating of cultural capital) – покликаний підтримувати та протекціонувати європейську та світову культурну багатоманітність і творчість, забезпечення та обмін культурною продукцією на місцевому рівні у зв’язку з культурними індустріями та світовим ринком. Цей проект, спрямований, з одного боку, на партнерську співпрацю між державою, приватним сектором, спільнотами та окремими індивідами; з іншого – продемонструвати економічну вигоду культурної багатоманітності Європи.

Дедалі вагомішого значення приділяється у культурній політиці міжнародних організацій, зокрема, і РЄ, вивченню впливу техногенного розвитку на культуру та проведення відповідної ефективної культурної політики. Наприклад, відповідні дослідження здійснюються в рамках проекту Ради Європи – “Нові інформаційні технології”. Важлива увага НІТ (нові інформаційні технології) у сфері культури приділялось при Зустрічі на вищому рівні в Страсбурзі в 1997 році на основі підсумків якої був розроблений проект “НІТ”, а також Декларація європейської культурної політики у сфері нових інформаційних технологій. Підтримка нових інформаційних технологій у якості нових можливостей захисту прав людини та свободи її вираження, а також у підтримці культурної багатоманітності нині закріпилось серед основних пріоритетів культурної політики Ради Європи. Відповідними напрямками діяльності проекту є :

- розмаїття культур і стабільний розвиток
- публічний доступ до культури й свобода вираження
- нові технології й питання творчості.

Спільною метою у цьому напрямку стала необхідність врахування культурних аспектів розвитку при впровадженні нових технологій, їх вплив на виробництво й поширення культурної продукції, вивчення взаємодії між її творцями, споживачами та різними засобами масової інформації.

Отже, до основних концептуальних основ формуванні та реалізації культурної політики Ради Європи належить і багатоманітність (мультикультуралізм) та культурну самобутність Європи (що включає історично національні, і формування нової (інтегрованої) культурної самобутності європейської культури). Культурна багатоманітність визначається як основа культурного багатства Європи та основа її об’єднання. Так, програма культурної політики РЄ спрямована на “сприяння усвідомленню й розвитку культурної самобутності, яка складає

мозаїку нашого континенту”[8, 44]. В рамках ж концепції культурної багатоманітності РЄ, за умови її “відкритості”, в оптимальнішій мірі враховується процес збереження культурної самобутності та взаємодії культур у сприянні процесу формування загальноєвропейської культурної цілісності, що розглядається як ще один допоміжний механізм протистояння уніфікації ним процесам глобалізації.

Основою стратегії культурної політики РЄ – збереження та розвиток *європейської* культури - що є не чим іншим як визнанням самобутності європейської культури одною з основних пріоритетів подальшого культурного розвитку Європи. Поняття мультикультуралізму ж стосується передусім збереженню та збагаченню культурної самобутності народів Європи: “народи Європи зобов’язані зберігати та сприяти тому, що відрізняє їх один від одного, з огляду на багатство, представлене плюралізмом культурного вираження і в той самий час вони мають бути обізнані з концепцією європейської культури, яка виходить із спадщини і з майбутнього, що є незамінною цінністю для виживання Європи та її майбутнього розвитку” [6].

Культурна самобутність як стратегічний пріоритет Ради Європи таким чином включає два умовні пласти: історична культурна самобутність кожного європейського народу (його національна культурна спадщина) та загальноєвропейська, що формується в “часі-тепер”, відкрита для спів-суб’єктної взаємодії з кожною державою, що дотримується європейської культурної конвенції. На рівні державної культурної політики це передбачає збереження та розвиток історико-культурної спадщини, як основи загальнонаціональної культурної самобутності та творення цієї самобутності в актуальному часі через творчу багатоманітність культури усього суспільства, визнання кожної культурної групи, кожного громадянина активним творцем та носієм національної культури.

Для успішного входження Україною в європейське співтовариство державна культурна політика повинна також орієнтуватись на цю подвійність культурної самобутності кожної нації. Ґрунтуючись на взаємодії та співпраці держав-членів РЄ, ця організація основним суб’єктом і культурної політики, і носієм культурної самобутності народів визначає саме національну державу: кожна держава, що приєдналась до Європейської культурної конвенції зобов’язана вживати “відповідних заходів для збереження свого національного внеску до загальної культурної спадщини Європи і сприяти його збільшенню” [2, 230]. Сам факт зняття “залізної завіси” і відкритості України щодо між культурного обміну ще не є загрозою її культурної самобутності, оскільки залежить від здатності державної культурної політики розробити адекватні часу та ефективні механізми активізації культуротворчого ресурсу нації. Зовнішньополітичний аспект культурної політики держави, її євроінтеграційний процес розкриває і можливості, і союзників у процесі збереження та розвитку української культури в нових умовах динаміки

світових процесів. Основними пріоритетами культурної політики України можна визначити: становлення ліберального протекціонізму держави щодо розвитку національної культури, орієнтація на культуротворчі ресурси українського суспільства, а також креативний потенціал між ринком та новими технологіями, взаємодії мультикультуралізму та культурної самобутності української нації. Культурна політика України в основі своїх концептуальних засад повинна визначити збереження та розвиток національної культурної самобутності як важливу складову реалізації європейської політики мультикультуралізму. Процес творення національної культурної самобутності повинен ґрунтуватись на нових можливостях світового поступу, людиновимірності культури, її важливого внеску у суспільно-політичний розвиток держави.

Важливого значення має збереження балансу, який повинен проіснувати між охороною культурної багатоманітності і необхідної суспільної єдності в державі. Мета відповідної державної культурної політики полягає в тому, щоб створити та підтримати гармонійні відносини між усіма суспільними групами, в інтересах усіх членів, незалежно від їх культури, способу життя і культурних практик, поваги до культурної багатоманітності, міжкультурного діалогу та рівних можливостей участі у динаміці культурного життя на національному, а відтак і світовому рівнях.

У процесі формування та реалізації культурної політики України, як держави, що претендує на статус європейської, це передбачає:

- переорієнтацію політики державного нігілізму у сфері культури на ліберальний протекціонізм як нової моделі державної культурної політики
- розробку ефективних механізмів демократизації й культури, й державної культурної політики
- визнання національної та європейської культурної самобутності як стратегії культурної політики в Україні.

Висновки

Таким чином, культурна політика України повинна відповідати можливості протидії ряду внутрішніх та зовнішніх загроз розвитку загальнонаціональної культурної самобутності. В основі внутрішньої загрози – дезінтеграція українського суспільства, відчуженість його окремих культурних груп щодо динаміки культурного життя суспільства, зовнішньої – процеси глобалізації та уніфікації культури та могутність монопольних експортерів культурної продукції на світовому чи пострадянському ринку її збуту. Тоді, як членство України в таких міждержавних організаціях як ЮНЕСКО і, передусім, Ради Європи є засобом входження у світову спільноту та можливості захисту власних національних інтересів на міжнародній арені.

Перспективи подальших наукових досліджень:

- ✓ подальшого дослідження потребує аналіз державної та ринкової, суспільної та індивідуальної складових процесу творення національної культурної самобутності, можливості їх конструктивної взаємодії в процесі формування та реалізації культурної політики в Україні, а також – потенційну роль кожного суб'єкта (колективного чи індивідуального) у процесів збереження та становлення культурної самобутності українського народу;
- ✓ актуальним є також дослідження механізмів формування гнучкої культурної політики держави щодо внутрішніх викликів та потреб суспільного розвитку.

Джерела

1. Валерстайн И. После либерализма: Пер. с англ. / Под. Ред. Б. Ю. Кагарлицкого. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 256 с.
2. Європейська культурна конвенція // Збірник договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 229 – 234.
3. Матарассо Ф., Лэндри Ч. Как утверждать равновесие? Двадцать одна стратегическая дилемма культурной политики // Культурная политика Европы: выбор стратегии и ориентиры. М.: Либерия, 2002. С. 125 – 148.
4. Межправительственная конференция по организационным, административным и финансовым аспектам политики в области культуры. Венеция, 24 августа – 2 сентября 1970 г. – Париж: ЮНЕСКО, 1970 г. – 78с.
5. Межправительственная конференция по политике в области культуры в Европе. Окончательный доклад (Хельсинки, 18 – 28 июня, 1972 год). – Париж: Юнеско 1972. – 93с.
6. Рада Європи. 6 Конференція європейських міністрів, відповідальних за питання культури. Мультикультурне суспільство: виклик культурній політиці (Італія, 25-26 квітня 1990 року). Декларація // [http:// www.mincult.gov.ua/?level=2&fname=files/1990.csv&templ=p2](http://www.mincult.gov.ua/?level=2&fname=files/1990.csv&templ=p2)
7. Речь г-на Амаду – Махтпра М'Боу Генерального директора ЮНЕСКО на 3-й Конференции европейских министров ответственных за вопросы культуры (Люксембург, 5 мая 1981 г.). – 3 с.
8. Совет Европы: основные направления деятельности и результаты / Council of Europe. – Страсбург: Управление информации, 1997. – 64с.

ЛЮДИНА ПЕРЕД ГЛОБАЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Дроздовська О.М. (м. Запоріжжя)

Анотація

Процеси, які відбуваються в світі в результаті глобалізації, мають незворотні наслідки, оскільки торкаються не лише розвитку технічного прогресу, економічного зростання, інформатизації світового суспільства, а й духовної сфери. Що маємо на сьогодні, чому, що треба для того, щоб змінити світ аби наша цивілізація не поринула у царину пітьми і небуття? Відповіді на ці запитання намагається знайти автор статті, по-своєму розуміючи істину буття. Підтвердження своїх думок шукає в джерелах відомих філософів, політиків, економістів.

Ключові слова

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС, ГЛОБАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЗМ, ТЕХНОСФЕРА, ДУХОВНА КРИЗА, РОЗШИРЕННЯ СВІДОМОСТІ, СВІТОБУТТЯ

Вступ

Актуальність теми визначається тим, що в наш час натиск глобальних процесів, який охопив все світове суспільство, неминуче відбивається на нашому житті. Позивні зміни, які відбуваються з розвитком економіки, техніки в кінцевому результаті, даючи певні зрушення, все ж непокоять. І поки не пізно, треба над цим задуматися, що треба змінити аби можна було рухатися далі. Головне – духовне прозріння. Тільки таким може бути шлях до істини.

Мета статті:

- проаналізувати сутність глобальних процесів XXI століття;
- дати аналіз проблем людини, що опинилася перед незворотними глобальними процесами.

Обговорення теми

Людство протягом всієї своєї історії будувало штучне середовище проживання. Найбільш вражаючі результати отримані протягом останніх двох-трьох століть. Ці успіхи базуються на світоглядній парадигмі, яка ввбирала в себе ідеї Відродження, Реформації та Просвітництва.

Цей світ, яким керують, індивідуальний та раціональний, секуляритивний, знебожений, агресивний по відношенню до природного середовища. З прискоренням науково-технічного прогресу і зростанням виробничої діяльності людина стає більш залежною від цього штучного світу. Він не може обійтись без неї, а процес стає незворотнім. Людина починає розуміти, що створена ним техносфера докорінно змінює середовище проживання і виводить її на критичний рівень з невідомими наслідками для самої людини. Окрім того, зростаюча залежність індивіда від суспільства входить в протиріччя з заявленими світоглядними цінностями – індивідуалізму та раціоналізму; свободи, рівності та братства. Внутрішній світ людини зараз зіштовхнувся зі зростаючими

атаками інформаційних технологій. І таким чином, техносфера, що є агресивним середовищем, яке активно вривається і змінює зовнішнє (природне) середовище і внутрішній світ людини, стала загрозою для людства, як біологічного виду, і одночасно невід'ємної частини еволюції. „Вплив технічного прогресу на людину подвійний: з одного боку, він створює умови виживання і розвитку людини, а з іншого - занесений над ним як домоклав меч, потенційно здатний його знищити. Науково-технічний прогрес – аргумент, який доказує, що людина від покоління до покоління розумнішає, оскільки зі зростанням технічних загроз, йому удавалось знаходити стримуючі механізми” [1, 45].

Змінюється світ – змінюємось і ми. Не можна не визнати, що Всесвітня павутина змінила соціальні звички користувачів, які швидко зрозуміли, наскільки Інтернет зручніший, ніж бібліотека, замінили традиційну переписку, відправку поздоровлень і спілкування телефоном на різні варіанти спілкування у Мережі і з ентузіазмом займаються онлайн-шопінгом.

Про це, зокрема, свідчать недавні дослідження компанії AOL, під приціл наукового пошуку яких попали web-сфери Великобританії, Німеччини, Франції. Дослідження показало, що офлайнове розглядання вітрин замінило онлайнвий шопінг. Третина європейців частіше роблять покупки на робочому місці. Друга третина використовує офісні ПК, щоб зробити туристичну поїздку. Ще 28 % позбулися стресів, які мали в магазинах, бо тепер займаються шопінгом в піжамах, з домашніх комп'ютерів. Однак найбільш глибинного впливу відчули людські стосунки. Тепер кожен другий європейець назначає побачення через електронну пошту, а половина користувачів у Європі говорять, що надсилають і одержують електронною поштою виключно запрошення на вечірки або громадські події. Знайомлячись, третина користувачів залишають свою електронну адресу, а от телефонний номер мають бажання залишити лише 19 %. Кожен онлайнвий житель Франції, Британії, Німеччини спілкується з друзями і рідними завдяки e-mail, і 30 % стверджують, що Мережа допомогла їм відновити зв'язки з рідними, з якими давно не бачились. З одного боку ми маємо явну заміну реального спілкування віртуальним, а в разі випадків і прямий відхід від проблем, наприклад, у випадку, віртуальних покупок, коли не треба витрачати сили і час на пошук нового товару в реальному магазині, на стояння в чергах, не завжди приємне спілкування з продавцями. В якійсь мірі це можна назвати втечею від реальності в Інтернет [2].

Але з іншого боку, таке життя і його умови, що змінились. І якщо трохи поглибитися в історію, то поява телефону також в якійсь мірі трансформувала свідомість і автоматично привело до заміни безпосереднього спілкування між людьми до їх спілкування по телефону. І, певно, що мало противників. Благо, що психіатрам тоді не приходило в голову причисляти всіх любителів поговорити по телефону до психічно нездорових людей. Іншими словами, будь-яка нова глобальна технологія